

*Natalija Lukić**

Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet

PANDEMIJA COVID-19 I KRIMINALITET U SRBIJI 2020. GODINE

Apstrakt: Predmet rada je analiza stanja kriminaliteta u Srbiji 2020. godine sa ciljem utvrđivanja eventualnog uticaja pandemije korona virusa (Covid-19) na kriminalitet. U tu svrhu korišćeni su različiti podaci. Autorka najpre vrši analizu stope prijavljenih lica za celokupni kriminalitet u državi kao i po regionima, a predstavljena je i stopa pojedinih krivičnih dela. Radi dobijanja preciznije slike, predstavljeni su i podaci iz policijskih evidencija za najveće gradove u Srbiji po mesecima u 2020. godini. Pored toga, urađena je i prognoza kretanja pojedinih krivičnih dela za grad Beograd i tako dobijeni podaci upoređeni sa stvarno registrovanim krivičnim delima. Zaključeno je da je došlo do smanjenja kriminaliteta i to u većoj meri kod imovinskih nego nasilnih krivičnih dela. Procenat smanjenja varira i među regionima i među analiziranim gradovima. Što se tiče prognoziranja pojedinih krivičnih dela, najveće procentualne razlike i to upravo u periodu vanrednog stanja ustanovljene su između predviđenih i registrovanih krivičnih prijavi za zloupotrebu položaja odgovornog lica, krađu i nasilničko ponašanje.

Ključne reči: pandemija, Covid-19, kriminalitet, prognoza, kriminologija životne sredine.

UVOD

Pandemija koju je 2020. godine izazvao korona virus (Covid-19) uticala je na sve segmente društvenog života. Pored posledica na zdravstvenom, političkom, ekonomskom i kulturnom planu, stanje izazvano virusom SARS-Cov-2 uticalo je i na kriminalitet. Odvijanje „najvećeg prirodnog eksperimenta kada je kriminalitet u pitanju”, kako je to istakao Markus Felson, vrlo brzo po uvođenju ograničenja kretanja širom sveta podstaklo je kriminologe na istraživanja ne bi li pokušali da odgovore na pitanje koje se logično postavilo: Da li je i u kojoj meri pandemija Covid-19 uticala na kretanje kriminaliteta. Saopštenje Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije o prijavljenim, optuženim i osuđenim punoletnim kao i maloletnim licima za 2020. godinu pokazuje manji broj registrovanih učinilaca u obe kategorije u poređenju sa prethodnim godinama. Na prvi pogled rekli bismo da je to stanje svakako posledica pandemije, ali bi izvođenje zaključaka samo na osnovu apsolut-

* Docent, natalija.lukic@ius.bg.ac.rs.

nog pokazatelja merenog brojem učinilaca bilo previše pojednostavljeno. Cilj ovog rada je shodno tome da učini pokušaj detaljnije analize. U prvom delu autorka daje pregled dosadašnjih rezultata empirijskih istraživanja o povezanosti pandemije Covid-19 i kriminaliteta i ukazuje na kriminološke teorije koje bi bile primenljive za objašnjenje promena u kretanju kriminaliteta. Drugi deo rada posvećen je analizi stanja kriminaliteta u Srbiji 2020. godine. Pored interpretacije podataka o godišnjem stanju kriminaliteta koji je u pomenutim saopštenjima objavio Republički zavod za statistiku, autorka se u radu bavi i analizom podataka iz policijskih evidencija o određenim krivičnim delima u Beogradu, Novom Sadu, Kragujevcu i Nišu u periodu 2015–2020. godine. Za razliku od podataka pravosudne statistike koji su objavljeni na godišnjem nivou, policijske evidencije o podnetim krivičnim prijavama analizirane su na mesečnom nivou kako bi se dobila preciznija slika o kretanju kriminaliteta.

1. UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA KRIMINALITET

U pokušaju objašnjenja uticaja pandemije na kriminalitet, kriminolozi prave paralele sa delovanjem prirodnih katastrofa na kretanje kriminaliteta.¹ Analiza sprovedenih istraživanja ukazuje da su rezultati različiti, odnosno moguće je uočiti da jedan broj autora tvrdi da prirodne katastrofe utiču na porast određenih tipova kriminaliteta, a posebno imovinskog, dok sa druge strane ima i mišljenja da je to mit i da prirodne katastrofe zapravo dovode do smanjenja kriminaliteta. U literaturi je dosta pažnje posvećeno uraganu Katrina i kakve je posledice pustošenje imalo na kretanje kriminaliteta. Leitner je sa saradnicima, na primer, zaključio da je u Nju Orleansu došlo do pada kriminaliteta, dok su krivična dela poput razbojništva i provalne krađe ostala na istom nivou iz perioda pre uragana, a zabeležen je veći broj ubistava.² Povećan broj ubistava dovodi se u vezu sa reorganizacijom ilegalnih tržišta narkoticima, jer su se posle uragana pojavili novi trgovci i došli u sukob sa konkurencijom.³ Velika oluja Sandy koja je pogodila Njujork i Nju Džerzi dovela je do pada ukupnog kriminaliteta, ali je zato zabeležen veliki broj provalnih krađa, a na meti su bile prodavnice kao i banke.⁴ Sa druge strane, više autora ukazuje na porast solidarnosti među građanima nakon prirodnih katastrofa, što rezultira i nižim stopama kriminaliteta. Tako je, na primer, ispitivanje sprovedeno u Čileu posle zemljotresa 2010. godine ukazalo da je katastrofa delovala pozitivno na planu jačanja socijalnih veza u zajednici i shodno tome doprinela boljoj neformalnoj socijalnoj kontroli i manjoj stopi imovinskog kriminaliteta.⁵ U istraživanju o uticaju prirodnih katastrofa na stvaranje mitova

1 M. Marie Esposito, A. King /2021/: New York City: Covid-19 and quarantine and crime, *Journal of Criminal Psychology*, vol. 11, n° 3, p. 207; C. E. B. Cannon et al. /2021/: COVID-19, Intimate Partner Violence and Communication Ecologies, *American Behavioral Scientist*, vol. 65, n° 7, pp. 993–995.

2 Prema: M. Marie Esposito, A. King: *op.cit.*, p. 207.

3 K. Frailing, D. Wood Harper /2017/: *Toward a Criminology of Disaster, What We Know and What We Need to Find Out*, New York, p. 88.

4 K. Frailing, D. Wood Harper: *ibid.*

5 J. García Hombrados /2020/: The lasting effects of natural disasters on property crime: Evidence from the 2010 Chilean earthquake, *Journal of Economic Behavior and Organization*, vol. 175, p. 115.

o porastu kriminaliteta ukazuje autor Nogami koji je analizirao nesaglasnost između predstava ispitanika o kriminalitetu nakon zemljotresa kao i nuklearne katastrofe u Fukušimi i stvarno registrovanog kriminaliteta. Dok su zvanični podaci ukazali na pad kriminaliteta u oblastima koje su najviše bile pogođene, mišljenje građana bilo je zapravo suprotno.⁶ U studiji koja je analizirala uticaj prirodnih katastrofa u Sjedinjenim Američkim državama u periodu od 2004–2015. godine zaključeno je da ti događaji (a bilo ih je više hiljada u navedenom periodu) utiču na smanjenje kriminaliteta uopšte kao i na imovinski i nasilnički kriminalitet.⁷ Srbija je, na primer, 2014. godine bila pogođena poplavama, ali nije bilo istraživanja koja bi ispitivala eventualni uticaj te situacije na kriminalitet. Broj krivičnih prijava 2014. godine bio je neznatno veći u poređenju sa prethodnom, ali jeste zabeležen porast krivičnih prijava za krivična dela protiv imovine za skoro 10%.

Navedeno ukazuje da bi izvođenje zaključaka o uticaju prirodnih katastrofa na kriminalitet trebalo da bude zasnovano na ispitivanju ne samo opšte stope kriminaliteta već i na analizi određenih tipova kriminaliteta, pa čak i konkretnih krivičnih dela. Dalje, pojedini autori s pravom ističu da stanje kriminaliteta u periodu nakon katastrofe zavisi i od situacije koja joj je prethodila. Naime, ako se na primer radi o socijalno dezorganizovanoj sredini možemo očekivati veći porast kriminaliteta i obratno. Pored toga, u obzir se moraju uzeti i faktori kao što su siromaštvo, nezaposlenost, socijalna nejednakost, odnosno trebalo bi ispitati da li prirodne katastrofe utiču na njih a posredno i na sâm kriminalitet.

U skladu sa navedenim su i mišljenja pojedinih autora da pandemiju Covid-19 ne treba izjednačavati sa prirodnim katastrofama, jer za razliku od njih virus ne dovodi do fizičkog uništavanja sredine i nije fizički lociran. Umesto toga, pandemija je pre svega uticala na ljudske aktivnosti.⁸

Dosadašnja istraživanja o uticaju pandemije na kretanje kriminaliteta ukazuju na neujednačene rezultate. To je razumljivo ako se ima u vidu da istraživači analiziraju podatke u različitim vremenskim periodima, da poređenja izvode na osnovu prethodne ili više godina unazad, kao i da se predmet analize razlikuje u smislu da neki ispituju promene u kretanju ukupnog kriminaliteta, dok se mnogi fokusiraju na pojedine tipove ili čak određena krivična dela. Takođe, države su imale različite pristupe u ograničavanju kretanja ljudi što je moglo uticati na stanje kriminaliteta.

Uz oscilacije koje su rezultat pomenutih faktora, može se uočiti da je u različitom rasponu u većini istraživanja utvrđen pad kriminaliteta u prvih nekoliko meseci po uvođenju vanrednog stanja. Tako, na primer, Boman i Gallupe navode da je širom Amerike zabeležen manji broj poziva upućenih policiji. U Čikagu je taj pad iznosio oko 25%, a u Vašingtonu 20% u prvom mesecu vanrednog stanja.⁹ Procenat

6 T. Nogami /2015/: The myth of increased crime in Japan: A false perception of crime frequency in post-disaster situations, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, vol. 13, pp. 302–303.

7 C. Berrebi, A. Karlinsky, H. Yonah /2021/: Individual and Community Behavioral Responses to Natural Disasters, *Natural Hazards*, vol. 105, p. 1556.

8 M. P. J. Ashby /2020/: Initial evidence on the relationship between the coronavirus pandemic and crime in the United States, *Crime Science*, vol. 9, n° 6, p. 3.

9 J. H. Boman IV, O. Gallupe /2020/: Has COVID-19 Changed Crime? Crime Rates in the United States during the Pandemic, *American Journal of Criminal Justice*, vol. 45, pp. 538–539.

smanjenja varira među gradovima, dok analiza pojedinih krivičnih dela pokazuje da su neka beležila izrazit pad, a druga su bila u porastu. Podaci za Njujork u prvih 19 nedelja karantina pokazuju da je oko 30% krivičnih dela bilo u porastu u poređenju sa prethodnom godinom, dok je preostalih 70% učinjeno u manjoj meri. Zabeležen je porast sledećih dela: ubistvo, nedozvoljeno korišćenje vatrenog oružja, krađa motornog vozila kao i provalna krađa.¹⁰ Rosenfeld i Lopez su ispitivali uticaj kovida u 27 američkih gradova. Došli su do zaključka da je veliki broj krivičnih dela smanjen: krađe, krivična dela u vezi sa drogama, provalne krađe u prostore u kojima se stanuje, dok je zabeležen porast telesnih povreda i ubistava.¹¹ Ashby je na osnovu policijskih podataka za 16 američkih gradova radio analizu vremenskih serija za nekoliko krivičnih dela: teži oblici napada na javnom mestu, teži oblici napada u naseljima gde se stanuje, provalne krađe u privatne nekretnine, provalne krađe na drugim mestima isključujući obijanja motornih vozila, krađa motornih vozila, krađa iz motornih vozila. Bitna odstupanja u odnosu na prognozirano kretanje nije ustanovljeno za teže oblike napada na javnom mestu, za nasilje u privatnom okruženju uključujući i nasilje u porodici dok je broj provalnih krađa kao i krađa stvari iz motornih vozila smanjen samo u pojedinim gradovima.¹² Za područje Kvinslenda u Australiji je rađena analiza kretanja imovinskog kriminaliteta u periodu 2014–2020. godine i zaključeno da su osim prevare sva druga imovinska krivična dela obuhvaćena studijom beležila pad.¹³

Gerell, Kardell, Kindgren navode da je u Švedskoj u prvih pet nedelja nakon uvođenja zabrana koje i nisu bile toliko stroge, došlo do pada kriminaliteta od oko 8%. Što se konkretnih krivičnih dela tiče, pad je zabeležen kod džeparenja, provalnih krađa u privatne nekretnine i u komercijalnom sektoru, dok nije bilo promena u odnosu na razbojništvo kao i dela u vezi sa opojnim drogama.¹⁴ Langton i saradnici analizirali su policijske evidencije iz 42 policijska okruga u Engleskoj i Velsu i zaključili da je kod 12 od ukupno 14 analiziranih krivičnih dela zabeležen izrazit pad. Suprotno je utvrđeno kod krivičnih dela u vezi sa opojnim drogama. Ovi autori takođe navode da se razbojništvo i nasilna dela brže vraćaju u normalu posle naglog pada, što nije slučaj sa nekim imovinskim krivičnim delima kao što je provalna krađa, što objašnjavaju činjenicom da se većina ljudi i dalje ograničeno kreće uprkos postepenom ukidanju restriktivnih mera.¹⁵

Posebna pažnja posvećena je i analizi uticaja pandemije Covid-19 na nasilje u porodici. Pri tome, zasebno se ispituje kretanje nasilja među partnerima, zlostavljanje dece i starih lica. U meta-analizi koju su sproveli Kourti i saradnici rezultati su prikazani po geografskom kriterijumu i prema podeli nasilja u porodici na međupartnersko nasilje i zlostavljanje dece. Korišćeni su podaci o SOS pozivima, policijske evidencije kao i lekarski nalazi. Podaci za Severnu Ameriku pokazuju da je po-

10 M. Marie Esposito, A. King: *op.cit.*, p. 210.

11 J. L. Payne, A. Morgan, A. R. Piquero /2021/: Exploring regional variability in the short-term impact of Covid-19 on property crime in Queensland, Australia, *Crime Science*, vol. 10, p. 6.

12 M. P. J. Ashby: *op.cit.*, pp. 8–15.

13 M. P. J. Ashby: *ibid.*, pp. 16–18.

14 Prema: B. Stickle, M. Felson /2020/: Crime Rates in a Pandemic: The Largest Criminological Experiment in History, *American Journal of Criminal Justice*, vol. 45, p. 527.

15 S. Langton, A. Dixon, G. Farrel /2020/: Six months in: pandemic crime trends in England and Wales, *Crime Science*, vol. 10, n° 6, pp. 1–16.

rast zabeležen i zavisno od mesta kreće se od 12–20% u poređenju sa prethodnom godinom.¹⁶ Sa druge strane, podaci o zlostavljanju dece pokazuju pad (u Čikagu na primer za 67% manje). No, autori primećuju da to ne mora odražavati stvarno stanje jer deca nisu išla u predškolske i školske ustanove koje često prve primete simptome zlostavljanja. U Evropi ima različitih rezultata. Tako se, na primer, za ukupno nasilje u porodici u Švajcarskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu navodi da je zabeležen pad. No, autori tvrde da je to rezultat nemogućnosti kupovine alkoholnih pića¹⁷ kao i neprijavlivanja od zbog straha žrtava. U Nemačkoj je, na primer, zabeležen porast svih oblika međupartnerskog nasilja. Sa druge strane, zlostavljanje dece takođe kao i u Severnoj Americi beleži pad od 40%.¹⁸ Cannon i saradnici ukazuju da je na primer, u Vuhanu u Kini u februaru 2020. godine zabeleženo tri puta više slučajeva nasilja u porodici u poređenju sa istim periodom prethodne godine, a slični podaci dobijeni su iz Brazila, Španije i Italije.¹⁹ Kada je u pitanju zlostavljanje starih lica, prave se paralele sa prirodnim katastrofama i ukazuje da bi na porast nasilja u odnosu na tu kategoriju lica uticaj moglo imati socijalno distanciranje kao i znatno ređe posete medicinskog osoblja i socijalnih radnika starim licima.²⁰ Navedeno važi čak i u institucionalnom okruženju jer je smanjen broj zaposlenih, posete porodice redukovane ili zabranjene.²¹

Pandemija Covid-19 uticala je i na pojavu krivičnih dela koja su sa njom u tesnoj vezi. Pored nepridržavanja restriktivnih mera, što pod zakonom predviđenim uslovom pored prekršaja takođe može biti i krivično delo, u literaturi se ističe da je vanredno stanje i strah građana od prenošenja virusa uticalo i na pojavu prevarnih radnji u vezi sa korona virusom. Benson i saradnici su istraživali u kojoj meri je rasprostranjena viktimizacija prevarom u vezi sa virusom, a koja se odnosi na prodaju, na primer, lažnih lekova ili falsifikovanih testova za utvrđivanje inficiranosti virusom i sl. Sproveli su onlajn anketu koju je popunilo više od 2000 ljudi. Oko 42% od onih koji su platili uslugu ili kupili proizvod (ukupno ih je bilo oko 25% uzorka) je smatralo da su bili žrtve potrošačke prevare.²²

2. TEORIJSKA OBJAŠNENJA

Pregled rezultata sprovedenih istraživanja ukazuje da je posebno u prvih nekoliko meseci po ograničenju kretanja, došlo do pada kriminaliteta. Postavlja se pitanje kako to objasniti, odnosno koje kriminološke teorije mogu biti primenljive?

- 16 A. Kourti et al. /2021/: Domestic Violence during the COVID-19 Pandemic: A Systematic Review, *Trauma, Violence and Abuse*, p. 11.
- 17 Drugi opet ističu da je u prvom periodu vanrednog stanja došlo do porasta kupovine alkoholnih pića. Vidi: B. K. Payne /2020/: Criminals Work from Home during Pandemics too: a Public Health Approach to Respond to Fraud and Crimes against those 50 and above, *American Journal of Criminal Justice*, vol. 45, p. 572.
- 18 B. K. Payne: *ibid.*, p. 21.
- 19 C. E. B. Cannon et al.: *op.cit.*, p. 995.
- 20 A. Elman et al. /2020/: Effects of the COVID-19 Outbreak on Elder Maltreatment and Response in New York City: Initial Lessons, *Journal of Applied Gerontology*, vol. 39, n° 7, p. 691.
- 21 B. K. Payne: *op.cit.*, p. 571.
- 22 J. P. Kennedy, M. Rorie, M. L. Benson /2021/: Covid-19 frauds: an exploratory study of victimization during a global crisis, *Criminology and Public Policy*, pp. 1–51.

Zasigurno da nije došlo do naglog siromašenja ili da su ljudi odjednom dobili bolju samo-kontrolu.²³ Kako je očigledno da je ograničenje kretanja uticalo na svakodnevne aktivnosti ljudi u obzir dolazi primena sledećih teorijskih postavki: teorija rutinske aktivnosti, teorija racionalnog izbora, teorija o obrascima zločina, teorije koje u prvi plan ističu značaj socijalne dezorganizacije, teorija o društvenom pritisku.²⁴ Polazeći od činjenice da nijedna teorija nije sama po sebi dovoljna da objasni promene celokupnog kriminaliteta, u nastavku rada ukazaćemo na teorije koje bi mogle da posluže kao objašnjenje određenih imovinskih i nasilnih krivičnih dela kao i krivičnih dela u oblasti privrednog poslovanja.

Teorija racionalnog izbora, teorija rutinske aktivnosti, teorija o obrascima zločina, a delimično i teorije o socijalnoj dezorganizaciji navode se kao teorijska postavka kriminologije životne sredine. Za razliku od opšte kriminologije koju zanima kriminalno ponašanje pojedinaca, grupa, organizacija ili institucija kao i reakcija pravosudnog sistema, odnosno *društvena* distribucija kriminaliteta, viktimiteta ili prestupnika u jednom društvu ili šire, kriminologija životne sredine usmerena je na razumevanje *prostorne* distribucije. Taj kriminološki pravac analizira kriminalni događaj kao i distribuciju kriminalizacija, viktimizacija ili prestupnika po gradovima, okruženjima ili manjim jedinicama analize kao što su, na primer, ulice. Fizičke i socijalne karakteristike ovih prostora vide se kao potencijal koji može poslužiti objašnjenju različite distribucije kriminaliteta.²⁵ Kada je u pitanju teorija racionalnog izbora, životno okruženje je to koje sadrži informacije relevantne za donošenje odluke. Učinilac, na primer, na osnovu prethodnih lokacija na kojima je izvršio krivično delo bira sledeću, te stoga postaje jasno zašto su neki objekti meta ponovljenih napada.²⁶ Pojedini autori navode da se može očekivati efekat pomeranja i da će, na primer, potencijalni učinilac krivičnog dela umesto krađe u prodavnici odeće koja je zatvorena za vreme vanrednog stanja, krivično delo izvršiti u prehrambenoj prodavnici koja je otvorena.²⁷ No, treba imati u vidu da istraživanja pokazuju da je efekat pomeranja delimičan, odnosno da su strategije situacione prevencije po nekim procenama efektivne u oko 75%.²⁸ Navedeno bi išlo u prilog napred navedenim rezultatima koji pokazuju da su krađe znatno manje vršene u vreme pandemije. Pored toga, činjenica da su samo određeni objekti radili mogla je uticati na veću kontrolu koja je u njima vršena. Uostalom, i ograničenje broja posetilaca zbog sprečavanja širenja virusa mogla je delovati preventivno na vršenje krivičnih dela.

Možda još veći značaj u razumevanju pada kriminaliteta u vreme pandemije ima teorija rutinske aktivnosti koja ističe tri bitna uslova za razumevanje zločina:

23 B. Stickle, M. Felson: *op.cit.*, p. 528.

24 J. Mitchell Miller, A. Blumstein /2020/: Crime, Justice and the COVID-19 Pandemic: Toward a National Research Agenda, *American Journal of Criminal Justice*, vol. 45, p. 518; B. Stickle, M. Felson: *op.cit.*, pp. 528–532.

25 G. J. N. Bruinsma, S. D. Johnson /2018/: Environmental Criminology, Scope, History and State of the Art – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (G. J. N. Bruinsma, S. D. Johnson, eds.), Oxford, Oxford University Press, pp. 2–3.

26 L. Summers, R. T. Guerette /2018/: The Individual Perspective – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (G. J. N. Bruinsma, S. D. Johnson, eds.), Oxford, Oxford University Press, pp. 86–87.

27 J. L. Payne, A. Morgan, Alex. R. Piquero: *op.cit.*, p. 5.

28 L. Summers, R. T. Guerette: *op.cit.*, p. 88.

pogodna meta, motivisani prestupnik, odsustvo čuvara. Tvorcima teorije Marcus Felson i Lawrence Cohen navode sledeće: „Kako ilegalne aktivnosti moraju da se zasnivaju na drugim aktivnostima, prostorna i vremenska struktura rutinskih legalnih aktivnosti bi trebalo da ima značajnu ulogu u određenju lokacije, tipa, i količine ilegalnih aktivnosti u jednoj zajednici ili celom društvu”.²⁹ Tako se, na primer, nasilje u porodici u velikom broju slučajeva vrši u prostoru u kome stanuju učinilac i/ili žrtva,³⁰ zbog čega bi se mogao očekivati porast tih dela, ali bi sa druge strane, zbog socijalnog distanciranja mogao opasti broj slučajeva u kojima članovi porodice ne žive u istom domaćinstvu (na primer, nasilje izvršeno prema bivšim supružnicima³¹ u javnom prostoru ili prema partnerima u emotivnoj vezi³²). Zabrana rada objektima kao što su tržni centri, brojne prodavnice, noćni klubovi, restorani i slično uticala na je drastično smanjenje potencijalnih meta za izvršenje pretežno imovinskih krivičnih dela kao što su krađe, ali i nasilnih poput na primer nanošenja telesnih povreda zbog socijalnog distanciranja.³³ Ukidanje linija saobraćajnog prevoza smanjilo je prilike za džepne krađe itd. Ovi objekti su u kriminologiji životne sredine označeni kao generatori zločina. Generatori zločina su mesta u kojima ima puno ljudi koji tu dolaze ne da bi vršili krivična dela, već zbog drugih razloga (mesta za zabavu, šoping centri, sportski stadioni itd.). Ta mesta nisu pogodna za izvršenje svih krivičnih dela. Što je više ljudi, rastu i mogućnosti za džepne krađe i krađe, dok se smanjuju mogućnosti za razbojništvo. Sa druge strane, krivična dela kao što su ubistvo ili silovanje mogu se vršiti u blizini generatora zločina kada, na primer, učinilac odluči da prati žrtvu posle napuštanja objekta.³⁴ Od generatora zločina ra-

- 29 L. E. Cohen, M. Felson /2010/: Social Change and Crime Rate Trends, A Routine Activity Approach (1979) – in: *Classics in Environmental Criminology* (M. A. Andresen, P. J. Brantingham, J. Bryan Kinney, eds.), Burnaby, p. 192.
- 30 Istraživanje koje su sproveli Boxall i saradnici u slučajevima među-partnerskog nasilja pokazuje da se delo najčešće vrši u prostoru u kome stanuju zajedno žrtva i učinilac (39%), u prostoru u kome stanuje samo žrtva (20%), drugom privatnom prostoru (16%). Potom dolaze javna i polujavna mesta (29%). Vidi: H. Boxall et al. /2018/: Understanding Domestic Violence Incidents using Crime Scripts Analysis, *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, n° 558, p. 9.
- 31 Po nekim procenama, između trećine i polovine slučajeva ubistava žena u kontesktu porodičnog nasilja odnosilo se na žrtve koje su već bile razvedene ili su izrazile žejnu da se razvedu od nasilnika. Prema: S. Karin Bø Vatnar, C. Friestad, S. Bjørkly /2021/: Intimate Partner Homicide – in: *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* (J. Devaney et al., eds.), New York, p. 374.
- 32 U pitanju je nasilje koje je u literaturi označeno kao tinejdžersko ili nasilje među partnerima u emotivnoj vezi (dating/youth intimate partner violence). Cilj je da se ukaže da nasilje među partnerima ne mora biti vezano samo za punoletna lica. Vidi na primer: S. Korkmaz /2021/: Youth Intimate Partner Violence – in: *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* (J. Devaney et al., eds.), New York, p. 155.
- 33 Nasilna dela u velikoj meri vrše se u javnom prostoru i to često na ulicama. Za razliku od ubistava koja se u preko 60% vrše u zatvorenim prostorima, telesne povrede se, na primer, po nekim procenama u više od polovine slučajeva vrše na otvorenom prostoru. Više u: K. D. Harries /2010/: Intraurban Crime Patterns – in: *Classics in Environmental Criminology* (M. A. Andresen, P. J. Brantingham, J. B. Kinney, eds.), Burnaby, p. 175. Prema podacima Britanskog upitnika o kriminalitetu, oko četvrtine svih slučajeva nasilnih krivičnih dela kod kojih se žrtva i učinilac ne poznaju odvija se vikendom u večernjim ili noćnim časovima u/ili ispred noćnih klubova. Prema: F. Brookman /2005/: *Understanding Homicide*, London, p. 69.
- 34 A. Newton /2018/: Macro-Level Generators of Crime, including Parks, Stadiums and Transit Stations – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (G. J. N. Bruinsma, S. D. Johnson, eds.), Oxford, Oxford University Press, pp. 503–505.

zlikuju se mesta koja privlače prestupnike, odnosno u koja učinio odlaze upravo da bi izvršili krivično delo. To može biti ulica, bar, kvart u kome se odvija prostitucija, ilegalna trgovina narkoticima i sl.³⁵ Imajući u vidu da se nisu svi pridržavali restriktivnih mera,³⁶ može se očekivati da će na ovakvim mestima biti manji pad učinjenih krivičnih dela u poređenju sa generatorima zločina. Stav da bi krivična dela koja se odvijaju na ulicama (*street crime*) trebalo da budu manje zastupljena, osim krivičnih dela u vezi sa narkoticima,³⁷ potvrđuju pojedina istraživanjima o kojima je već bilo reči. Navedeno bi se takođe moglo primeniti u odnosu na maloletničku delinkvenciju. Tako je u jednoj longitudinalnoj studiji sprovedenoj u Hagu koja je obuhvatila više od 800 maloletnika ustanovljeno da na vršenje krivičnih dela utiču sledeće okolnosti: 1) prisustvo vršnjaka, 2) odsustvo odraslih; 3) prisustvo na javnom mestu, 4) nestrukturisane aktivnosti, 5) korišćenje alkohola, 6) korišćenje kanabisa, 7) nošenje oružja.³⁸

U literaturi se posebno naglašava element teorije rutinske aktivnosti koji se odnosi na odsustvo čuvara. Nadziranje u kontekstu ove teorije podrazumeva bilo koji oblik vremensko-prostorne kontrole ljudi ili imovine od strane drugih koji bi mogli da spreče izvršenje krivičnog dela i odnosi se prvenstveno na neformalnu socijalnu kontrolu.³⁹ Tako se, na primer, navodi da se može očekivati pad provalnih krađa izvršenih u prostorima za stanovanje jer najveći broj ljudi ostaje kod kuće sa uvođenjem vanrednog stanja. Sa druge strane, treba očekivati veći broj provalnih krađa u prostorima u kojima se ne stanuje.⁴⁰ Svakako da navedene postavke teorije rutinske aktivnosti zavise i od drugih faktora. Tako na primer Felson, dajući primer Los Anđelesa, objašnjava da je u velikim gradovima u kojima je imovina rasuta po velikom prostoru otežana efektivna kontrola policije. Provalne krađe svojstvenije su takvim metropolama, jer kuće omogućavaju prilaz sa svih strana, pružaju privatnost sa dvorištem, mladi po pravilu žive odvojeno od starih, razvedeni ljudi stanuju sami što znači da zbog velike disperzije ljudi u velikom broju domaćinstava ostaje mali broj potencijalnih čuvara.⁴¹ U drugačijem okruženju situacija uopšte ne mora biti ista. Kao primer ćemo navesti testiranje teorije rutinske aktivnosti u Saudijskoj Arabiji i glavnom gradu Rijadu. Za razliku od Los Anđelesa, u Rijadu mali udeo imovinskog kriminaliteta čine provalne krađe što se objašnjava činjenicom da je svega 13% žena zaposleno, a kako su one najčešće kod kuće postoji kontinuirani neformalni nadzor.

35 A. Newton: *ibid.*, pp. 499–500.

36 Jedno istraživanje o poštovanju restriktivnih mera ukazalo je da su ljude koji su se pridržavali nametnutih mera odlikovale sledeće karakteristike: obrazovani, žene, lica sa visokom percepcijom rizika, poverenjem u rad države, i osećajem za moralnu odgovornost. Vidi: W. E. Leal et al. /2021/: Where, When and By Whom: An Exploratory Analysis of COVID-19 Public Health Violations, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, p. 5.

37 J. Mitchell Miller, A. Blumstein: *op.cit.*, p. 520.

38 F. M. Weerman et al. /2018/: Studying Situational Effects of Setting Characteristics, Research Examples from Study of Peers, Activities and Neighborhoods – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (G. J. N. Bruinsma, S. D. Johnson, eds.), Oxford, Oxford University Press, p. 616.

39 D. M. Reynald /2018/: Guardianship – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (G. J. N. Bruinsma, S. D. Johnson, eds.), Oxford, Oxford University Press, pp. 716–717.

40 J. L. Payne, A. Morgan, A. R. Piquero: *op.cit.*, p. 5.

41 M. Felson /2011/: *Zločin i svakodnevni život*, Beograd, pp. 59–60.

Učinioci krivičnih dela su se stoga preusmerili na krađu motornih vozila (skoro 50% svih imovinskih krivičnih dela čini upravo to krivično delo) koje najčešće vrše tokom dana na ulicama ili noću ispred kuća gde su automobili parkirani.⁴² Prema tome, zabrana kretanja u slučaju Los Anđelesa može pojačati neformalni nadzor zbog većeg broja ljudi kod kuće i smanjiti provalne krađe, dok bi u Rijadu mogla uticati na promene u broju ukradenih vozila, ali ne bitno i na provalne krađe.

Teorija o obrascima zločina naslanja se na teoriju o rutinskim aktivnostima imajući u vidu da njeni tvorci ukazuju na značaj svakodnevnih aktivnosti pojedinaца koje omogućavaju sticanje svesti o prostoru koji se koristi i pogodnosti koje taj prostor pruža za izvršenje zločina.⁴³ Krivično delo ne mora biti rezultat planiranja, već u mnogim slučajevima rezultat situacionih okolnosti, odnosno prilike koja se ukazala kao povoljna.⁴⁴ Tako, na primer, u istraživanju o provalnim krađama, Rengert i Wasilchick ukazuju da provalnici detaljno analiziraju u kom delu grada mogu imati najviše šansi za realizaciju zločina, a dela najčešće vrše u blizini njihovih mesta stanovanja.⁴⁵ Prema postavkama ovog shvatanja, učinioci će delo izvršiti najpre u sredini koju poznaju zato što: 1) poznavanje okoline znači i prepoznavanje mogućnosti za izvršenje krivičnih dela; 2) poznavanje smanjuje rizik otkrivanja i hapšenja. Svest o životnoj sredini razvija se prvenstveno u odnosu na čvorište aktivnosti (mesto stanovanja, radno mesto, mesta rekreacije) i puteva koji se uobičajeno koriste kako bi se kretalo između tih čvorišta.⁴⁶ To su individualna čvorišta, dok je o opštim čvorištima odnosno generatorima zločina već bilo reči. Za većinu prestupnika, kao i inače za najveći broj pojedinaca, glavno čvorište jeste mesto stanovanja. Prema empirijskim proračunima, šanse za izvršenje krivičnog dela se smanjuju kako se udaljenost od mesta stanovanja učinioca povećava. Put od mesta stanovanja do mesta izvršenja krivičnog dela označava se kao put zločina i navodi se da je kraći kod nasilnih dela, i to pre svih nasilja u porodici, dok je kod ostalih nasilnih dela približniji putu do imovinskih krivičnih dela. Ako učinilac očekuje veliku nagradu, taj put će biti znatno duži.⁴⁷ Shodno navedenom, moglo bi se pretpostaviti da će zbog uvedenih restrikcija kretanja veći pad biti zabeležen kod imovinskih krivičnih dela.

Lisa Tompson ukazuje da navedene teorije primarni značaj daju prostornoj, dok donekle zanemaruju vremensku komponentu zločina. Ona, doduše, naglašava da su rutinske aktivnosti ljudi uslovljene i vremenskim jedinicama. Za razliku od objašnjenja kriminaliteta na godišnjem i višegodišnjem nivou za koje nam nije dovoljna kriminologija životne sredine, sve navedene teorijske koncepcije mogu u

42 N. Ibrahim Alotaibi et al. /2019/: How Well Does Western Environmental Theory Explain Crime in the Arabian Context? The Case Study of Riyadh, Saudi Arabia, *International Criminal Justice Review*, vol. 29, pp. 22–23.

43 P. J. Brantingham, P. J. Brantingham /2010/: Nodes, Paths and Edges, Considerations on the Complexity of Crime and the Physical Environment (1993) – in: *Classics in Environmental Criminology* (M. A. Andresen, P. J. Brantingham, J. Bryan Kinney, eds.), Burnaby, p. 278.

44 P. J. Brantingham, P. J. Brantingham: *ibid.*, p. 288.

45 G. F. Rengert, J. Wasilchick /2010/: The Use of Space in Burglary – in: *Classics in Environmental Criminology* (M. A. Andresen, P. J. Brantingham, J. B. Kinney, eds.), Burnaby, pp. 259–261.

46 L. Summers, R. T. Guerette: *op.cit.*, p. 91.

47 L. Summers, R. T. Guerette: *ibid.*, p. 95.

manjoj ili većoj meri objasniti varijacije u kriminalitetu na dnevnom ili sezonskom nivou. Tako, na primer, navodi rezultate drugih studija koje pokazuju da su razbojništva kao i druga nasilna dela češća u večernjim i noćnim časovima. U letnjim mesecima je zbog boravka većeg broja ljudi u javnom prostoru povećana međusobna interakcija, što uzrokuje i porast nasilnih dela. Kao primer navodi Stokholm u kome je u periodu maj-oktobar broj silovanja za 2/3 veći u odnosu na ostatak godine.⁴⁸ Dakle, i vremenska komponenta bi trebalo da ostvari uticaj na kriminalitet u vreme pandemije i to pre svega u vreme vanrednog stanja kada je u večernjim časovima bilo zabranjeno kretanje.

Pored teorija koje smo naveli i koje se svrstavaju, po stavovima većine autora, u pravac kriminologije životne sredine, u razumevanju kriminaliteta u vreme pandemije od uticaja bi mogla biti i teorija društvenog pritiska. Prvobitno Mertonovo određenje devijantnog ponašanja kao simptoma stanja u kome postoji suprotnost između kulturom nametnutih ciljeva i nemogućnosti da se ostvare legalnim sredstvima kasnije je dopunio Robert Agnew tako da se pod društvenim pritiskom ne podrazumevaju samo pozitivno vrednovani ciljevi (na primer profit), već to može biti i uklanjanje pozitivnog stimulusa (na primer napuštanje posla) ili negativni stimulus kao što je, na primer, viktimizacija.⁴⁹ Za nasilje u porodici u vreme pandemije navodi se da eventualni porast tih dela može biti posledica povećanog stresa, anksioznosti i brige kako zbog promenjenih životnih okolnosti, tako i zbog straha od eventualnog gubitka posla.⁵⁰ Teorija društvenog pritiska može delimično poslužiti i kao objašnjenje krivičnih dela u oblasti privrednog poslovanja. Naime, pandemija je uticala na ograničavanje poslovanja privrednih subjekata, što znači da su mnogi bili pod pritiskom zbog finansijskih problema.⁵¹ Za sâm početak pandemije bi, čini se, veći uticaj u objašnjenju mogla imati teorija rutinske aktivnosti zbog smanjenja prilika za vršenje krivičnih dela. Dugoročnije posmatrano, teorija društvenog pritiska mogla bi poslužiti kao objašnjenje eventualnog porasta privrednih krivičnih dela po ukidanju vanrednog stanja zbog finansijskih poteškoća uzrokovanih pandemijom.

3. KRIMINALITET U SRBIJI 2020. GODINE

3.1. *Deskriptivni podaci*

Da bismo ustanovili stanje kriminaliteta u Srbiji 2020. godine najpre ćemo predstaviti podatke o kretanju kriminaliteta u zemlji u poslednjoj deceniji. Pored sveukupnog kriminaliteta, ukazaćemo i na trend krivičnih prijava za tačno određena krivična dela: krađa, teška krađa, razbojništvo, ubistvo i teško ubistvo, nasilje u porodici, nasilničko ponašanje i zloupotreba položaja odgovornog lica.

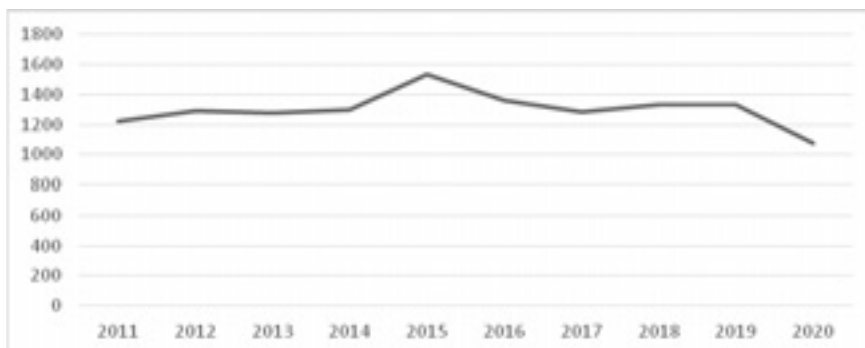
48 L. Tompson, T. Coupe /2018/: Time and Opportunity – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (G. J. N. Bruinsma, S. D. Johnson, eds.), Oxford, Oxford University Press, pp. 691–715.

49 Đ. Ignjatović /2009/: *Teorije u kriminologiji*, Beograd, pp. 84–85.

50 C. E. B. Cannon et al.: *op.cit.*, p. 1001.

51 O uticaju finansijske krize na kriminalitet kompanija: N. Lukić /2021/: *Kriminalitet kompanija*, Beograd, p. 118.

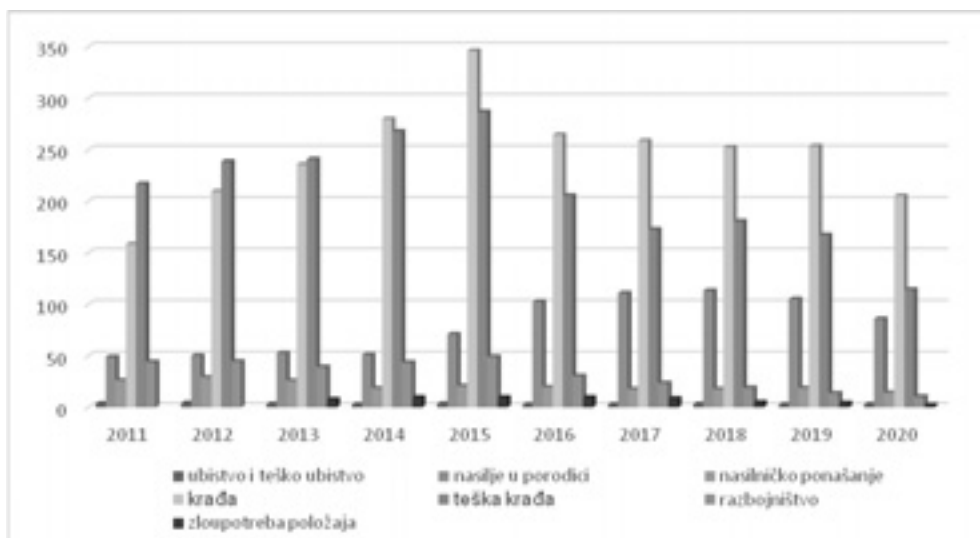
Grafik 1: Stopa prijavljenih punoletnih lica u periodu 2011–2020. godine

Izvor: Republički zavod za statistiku

Na grafiku br. 1 možemo videti da je stopa prijavljenog kriminaliteta u Srbiji u poslednjoj deceniji u principu stabilna, i da u proseku iznosi 1300 prijavljenih lica na 100.000 stanovnika. U 2020. godini zabeležen je pad koji iznosi 18.6% u odnosu na prosek u periodu 2011–2019. godine, a 23.9% u odnosu na 2019. godinu. U skladu sa istraživanjima koja su navedena u prvom delu rada u nastavku ćemo prikazati stopu prijavljenih lica za tačno određena krivična dela.

Grafik 2: Stopa prijavljenih punoletnih lica za određena krivična dela u Srbiji (2011–2020)

Izvor: Republički zavod za statistiku

Najpre možemo zaključiti da je, osim kod ubistva i teškog ubistva za koja smo stopu računali zajedno, kod svih ostalih analiziranih krivičnih dela zabeležen određeni pad. Najveći (skoro 50%) beleži krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica. Kod imovinskih krivičnih dela najveći pad zabeležen je kod teške krađe.

Posmatrano u odnosu na 2019. godinu pad iznosi približno 32%. Sledi razbojništvo⁵² sa učešćem manjim za približno 25%, a potom i krivično delo krađe koje je za skoro 20% bilo manje prijavljivo u 2020. u poređenju sa godinom koja je prethodila. Kada su u pitanju nasilna krivična dela statistički podaci pokazuju sledeće: najveći pad beleži nasilničko ponašanje (23.5%), a zatim nasilje u porodici (18%). Što se prvog dela tiče jasno je da su zabrane javnih okupljanja uticale na smanjenje socijalnih kontakata i shodno tome i situacija u kojima bi u javnom prostoru nasilničko ponašanje moglo biti učinjeno. Sa druge strane, kod nasilja u porodici je pitanje u kojoj meri broj prijavi zaista odražava stvarno stanje imajući u vidu da je uvođenje vanrednog stanja moglo otežati žrtvama prijavljivanje policiji učinilaca sa kojima stanuju. Uostalom, podaci o pozivima žena organizacijama za pružanje podrške u slučajevima nasilja u porodici ukazuju na porast broja žrtava u prvom mesecu vanrednog stanja kojih je, kako se navodi, bilo tri puta više nego uobičajeno.⁵³ Konačno, jedina nasilna krivična dela kod kojih je zabeležen porast bila su ubistva uključujući osnovni oblik kao i teška ubistva. Zabeležen je porast od 16% u odnosu na 2019. godinu. Treba, međutim, naglasiti da stopa od 2.9 koliko je zabeleženo u 2020. godini ne odstupa značajnije u odnosu na desetogodišnji prosek stope ubistava i teških ubistava koja se kreće oko vrednosti 3.

Iako je nesporno da je vanredno stanje doprinelo promenama u kretanju stope analiziranih krivičnih dela, treba imati u vidu da je pad kod nekih krivičnih dela zabeležen i godinama unazad. Ako razmatramo krivično delo nasilja u porodici videćemo da do značajnog porasta krivičnih prijavi dolazi od 2016. godine (u odnosu na 2015. godinu porast iznosi skoro 44%) što se može objasniti primenom Zakona o sprečavanju nasilja u porodici.⁵⁴ Od 2016. godine beleži se kontinuirani porast prijavljenih učinilaca sve do 2019. godine u kojoj je zabeležen pad od približno 7%. Po mišljenju pojedinih autora to bi mogao biti prvi pozitivan efekat Zakona o sprečavanju nasilja u porodici.⁵⁵ Drugi primer je razbojništvo. U periodu 2011–2015. godine prosečna stopa tog krivičnog dela bila je oko 44, dok je u periodu 2016–2019. godine ta vrednost prepolovljena na prosečno 22, ali pri čemu je bitno napomenuti da se u poslednjih nekoliko godina beleži kontinuirani pad. Prema tome, moglo bi se očekivati, i da nije bilo pandemije, da bi do određenog procenta smanjenja svejedno došlo. Slično bi se moglo reći i za tešku krađu čija stopa takođe od 2016. godine beleži znatno manje vrednosti u poređenju sa godinama pre toga.

Što se distribucije kriminaliteta po regionima tiče, prema podacima Republičkog zavoda za statistiku broj podnetih krivičnih prijavi smanjen je u odnosu na 2019. godinu najviše u regionu Šumadije i Zapadne Srbije (za 25.4%), potom u regionu Južne i Istočne Srbije (za 21.9%), Beogradskom regionu (za 18.5%) i konačno u regionu Vojvodine (za 12.7%). Pogled na konkretna krivična dela pokazuje neujednačenost. Tako, na primer, kada se radi o ubistvu i teškom ubistvu u Beogradskom regionu broj

52 Razbojništvo je u grupi krivičnih dela protiv imovine, ali ima i elemente prinude, što ga po kriminološkim klasifikacijama svrstava u nasilnički kriminalitet. No, i kod ovog dela bitan element čini namera da se pribavi protivpravna imovinska korist.

53 <https://www.womenngo.org.rs/vesti/1576-saopštenje-za-javnost-zastita-i-podrska-zenama-zrtvama-nasilja-tokom-prvih-mesec-dana-vanrednog-stanja>, 8. novembar 2021.

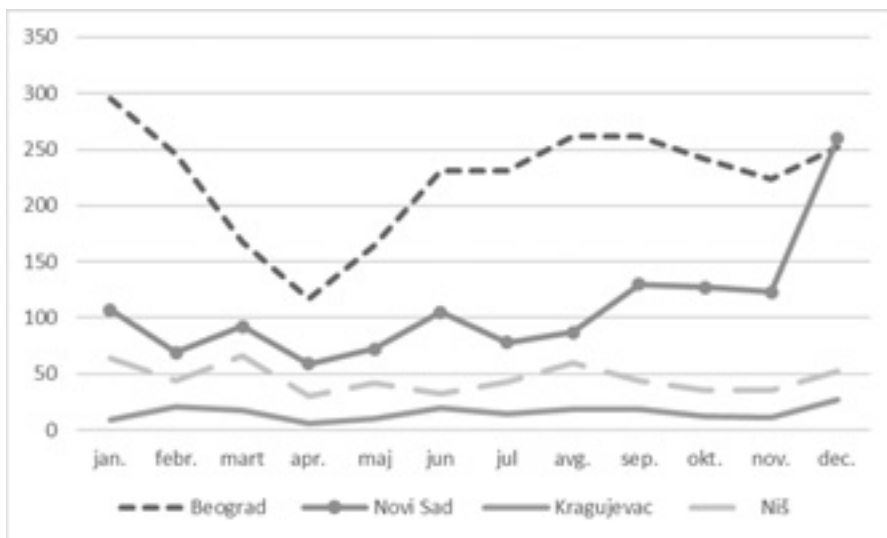
54 *Službeni glasnik RS*, br. 94/2016.

55 D. Kolarić /2021/: Jedan osvrt na primenu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici u Republici Srbiji – in: *Kaznena reakcija u Srbiji XI* (Đ. Ignjatović, ed.), Beograd, p. 190.

prijava smanjen je za 10% u odnosu na 2019. godinu, a u regionu Vojvodine za 5%. U Južnoj i Istočnoj Srbiji prijavljen je isti broj lica kao i 2019. godini, dok je u regionu Šumadije i Zapadne Srbije zabeleženo povećanje od čak 77%.⁵⁶ Kod druga dva analizirana nasilna krivična dela u svim regionima se beleži manji broj prijavljenih. U slučaju nasilja u porodici procenat smanjenja kreće se od najmanje 11% u Vojvodini, do najviše 38.3% u Beogradskom regionu. Što se nasilničkog ponašanja tiče, u Šumadiji i Zapadnoj Srbiji je pad bio najmanje izražen (23%), a najviše u regionu Vojvodine (43.2% prijava manje). Nejednaki procenti smanjenja primetni su i u odnosu na imovinska krivična dela. Krađa je u Beogradskom regionu manje prijavljivana za 7% slučajeva, dok je u Šumadiji i Zapadnoj Srbiji bilo za oko trećine manje slučajeva no u 2019. godini (36%). Kod teške krađe razlike nisu bile u toj meri upadljive i kretale su se od 25% smanjenja u Vojvodini do 42% u Šumadiji i Zapadnoj Srbiji. Razbojništvo je bilo skoro na približnom nivou u Južnoj i Istočnoj Srbiji (za 5.5% manje), dok je na primer u Beogradskom regionu manje za 35% u odnosu na 2019. godinu. Zloupotreba položaja odgovornog lica manja je za 11.4% u Šumadiji i Zapadnoj Srbiji, dok je u ostalim regionima znatno manje registrovanih krivičnih prijava (u Vojvodini 48.6%, Južnoj i Istočnoj Srbiji 52.6%, a u Beogradu 64.7%).

Na sledećim graficima dali smo prikaz kretanja broja krivičnih prijava po mesecima u 2020. godini za tri krivična dela: krađa, teška krađa i nasilje u porodici. Ta dela odabrana su zbog veličine apsolutnih brojeva. Naime, kod njih je u svakom mesecu u svakom analiziranom gradu bilo makar 5 prijavljenih lica, dok na primer kod nekih dela (ubistvo, razbojništvo) ima meseci u kojima nije bilo nijedne prijave zbog čega bi i grafici bili manje pregledni.

Grafik 3: Broj prijavljenih punoletnih lica za tešku krađu po mesecima u 2020. godini u gradovima Srbije

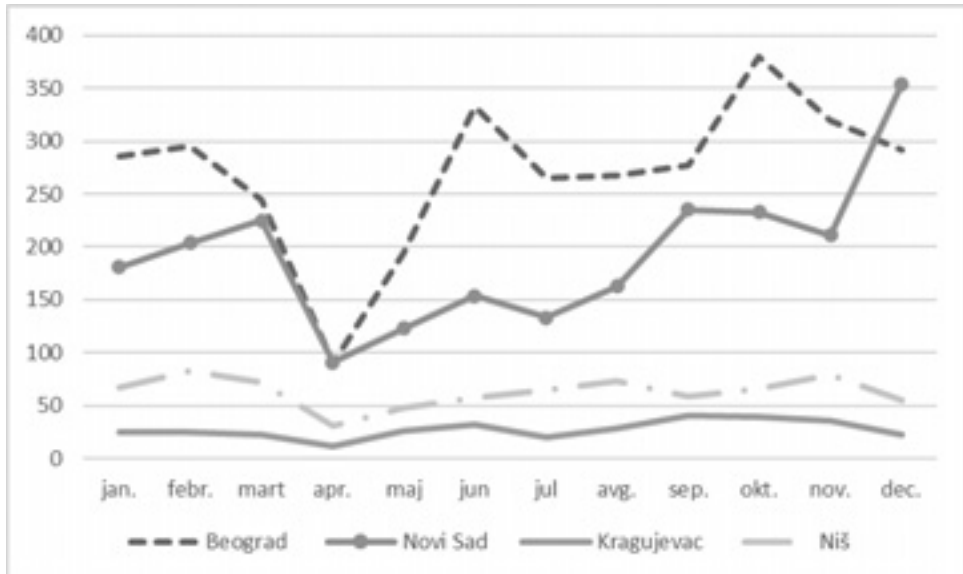

Izvor: MUP

56 Kako se radi o manjim apsolutnim brojevima, treba imati u vidu da i mali porast broja prijava rezultira velim procentualnim razlikama. Broj prijavljenih ubistva i teških ubistava u regionu Šumadije i Zapadne Srbije 2020. godine bio je 55, a, na primer, 2016. godine taj broj bio je 61.

Na grafiku br. 3 predstavili smo broj prijavljenih punoletnih lica za krivično delo teške krađe. Podaci su prikazani za četiri grada u državi: Beograd, Novi Sad, Kragujevac i Niš. Cilj je bio da se vidi kretanje krivičnih dela po mesecima u 2020. godini kako bi se ustanovile eventualne razlike u periodu vanrednog stanja (od 15. marta do 6. maja⁵⁷) u odnosu na početak godine i period nakon ukidanja vanrednog stanja. Treba napomenuti da se ovde radi o policijskim evidencijama, odnosno o krivičnim prijavama koje podnosi MUP. Znatno preciznija slika mogla bi se dobiti kada bismo raspolagali i podacima o krivičnim prijavama koje podnose ostali subjekti (oštećeni građani, drugi građani, javna tužilaštva, inspekcije itd.). No, kako se pravosudna statistika u našoj državi vodi isključivo na godišnjem, a ne i na mesečnom nivou, to nije bilo moguće. Podatke smo predstavili u apsolutnim brojevima, jer nam nije bio cilj da poredimo stopu krivičnih dela između gradova, već da vidimo kako se u svakom gradu kretao broj prijavljenih po mesecima. Na grafiku br. 3 uočljivo je da je najmanji broj krivičnih prijava za tešku krađu podnet upravo u aprilu mesecu, pri čemu je u svakom gradu to ujedno i bio najmanji broj prijavljenih tokom svih dvanaest meseci. Možemo takođe primetiti da se već tokom juna broj prijavljenih vraća na vrednosti približne onima iz perioda januar-februar 2020. godine.

Grafik 4: Broj prijavljenih punoletnih lica za krađu po mesecima u 2020. godini u gradovima Srbije

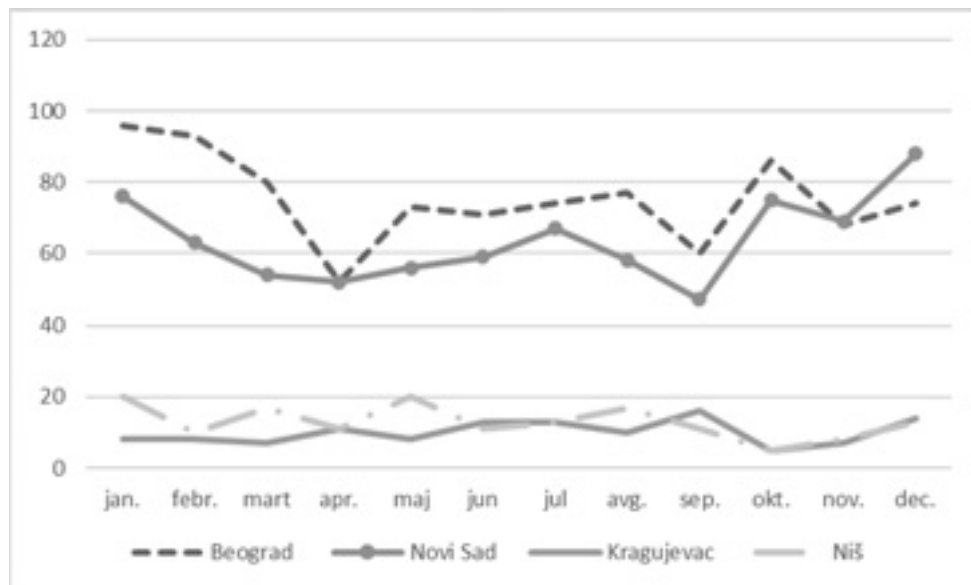
Izvor: MUP

I kada je u pitanju krivično delo krađe (grafik br. 4), možemo zaključiti da je najmanji broj prijavljenih lica zabeležen u svakom gradu upravo u aprilu mesecu

2020. godine, kao i da se već dva meseca nakon ukidanja vanrednog stanja vrednosti vraćaju na nivo februara-marta iste godine. Konačno, na grafiku br. 5 predstavili smo i podatke za nasilje u porodici. Za razliku od krađe i teške krađe, nasilje u porodici jedino u Beogradu beleži najmanje vrednosti u aprilu (za 35% manje u odnosu na mart), dok je u ostalim gradovima najmanji broj slučajeva zabeležen u drugim mesecima u godini. Tako je, na primer, u Novom Sadu u martu i aprilu zabeleženo 15% manje slučajeva u odnosu na februar, ali najmanje je slučajeva nasilja u porodici registrovano u septembru. U Kragujevcu je bilo preko 50% više (u pitanju su mali apsolutni brojevi: 11 u aprilu naspram 7 u martu i 8 u februaru). U Nišu je u aprilu bilo manje slučajeva u poređenju sa martom ali se i ovde u osnovi radi o malim apsolutnim brojevima (11 naspram 17), a najmanje prijava registrovano je u oktobru (5).

Analize i u drugim istraživanjima pokazale su da je smanjenje kriminaliteta bilo neujednačeno među gradovima u okviru iste države kao i kada je u pitanju komparacija više država. Navedeno svakako zahteva dodatne analize, a kao moguća objašnjenja pominju se sledeći faktori: strogost u primeni restriktivnih mera, socio-ekonomske karakteristike sredine, stopa kriminaliteta, strah od kriminaliteta, prisustvo policije itd.⁵⁸

Grafik 5: Broj prijavljenih punoletnih lica za nasilje u porodici po mesecima u 2020. godini u gradovima Srbije

Izvor: MUP

58 A. E. Nivette et al. /2021/: A global analysis of the impact of Covid-19 stay-at-home restrictions on crime, *Nature Human Behaviour*, n° 5, p. 7.

3.2. Prognoza kriminaliteta

U sledećem delu radu vršili smo prognozu kretanja krivičnih prijava za sledeća krivična dela: ubistvo i teško ubistvo (zajedno), nasilje u porodici, nasilničko ponašanje, krađa, teška krađa, razbojništvo i zloupotreba položaja odgovornog lica. Prognoza za svako od navedenih krivičnih dela vršena je na osnovu podataka MUP-a od januara 2015. godine zaključno sa februarom 2020. godine, a prognozirane su očekivane vrednosti krivičnih prijava za period mart-decembar 2020. godine. Zbog ograničenosti u pogledu dužine rada, odlučili smo da analizu radimo samo za grad Beograd. Takođe, glavni grad je izabran i zbog činjenice da se oko 20% svih krivičnih prijava u Republici Srbiji odnosi upravo na Beograd. Cilj je bio da prognozirane vrednosti uporedimo sa stvarno registrovanim krivičnim delima u periodu mart-decembar 2020. godine da bismo pokušali da ustanovimo eventualne razlike.

O uticaju godišnjih doba i klime na kretanje kriminaliteta kao i konkretnih krivičnih dela govorili su još predstavnici kartografske škole.⁵⁹ I savremena istraživanja ukazuju na značaj godišnjih doba u kretanju kriminaliteta, ali za razliku od kartografske škole, koja je ukazala da se nasilna krivična dela češće vrše u letnjim mesecima, a imovinska krivična dela u zimskim, novija istraživanja sve više potvrđuju da se najveći broj krivičnih dela vrši u letnjim mesecima. Teorijsko obrazloženje pronalaze u teoriji rutinskih aktivnosti.⁶⁰

Za procenu u kojoj meri se trendovi krivičnih dela registrovanih tokom pandemije koronavirusa razlikuju u odnosu na očekivane vrednosti korišćena je ARIMA analiza. ARIMA (AutoRegressive Integrated Moving Average) je metod za analizu i predviđanje podataka vremenskih serija. Zasnovana je na tome da se informacije u prošlim vrednostima vremenske serije mogu koristiti za predviđanje budućih vrednosti. Akaike Information Criterion (AIC) je korišćen za izbor optimalnog ARIMA modela, a uzet je 95% interval poverenja kako bi se održao razuman nivo nesigurnosti u proceni vrednosti.

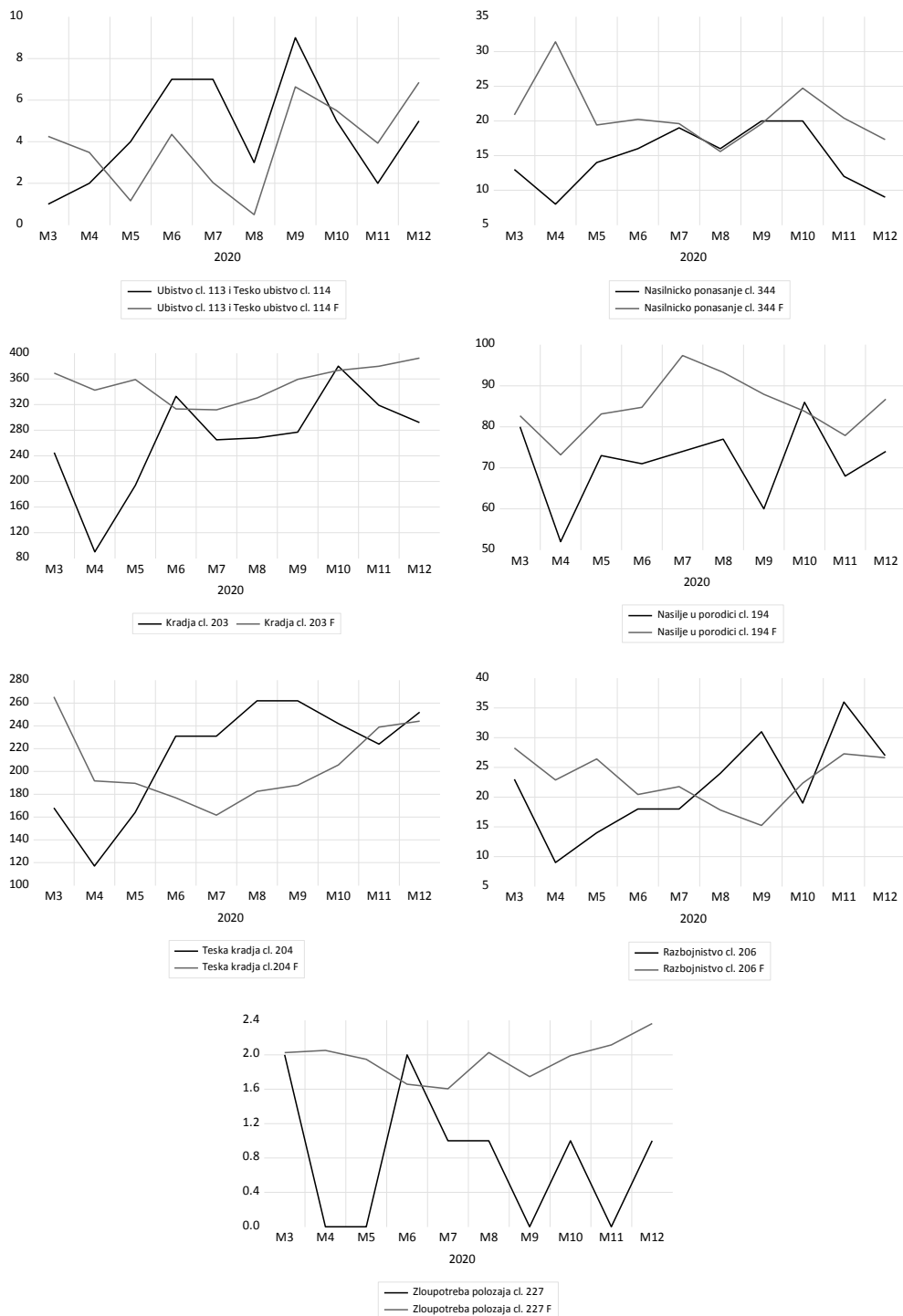
Za analizu podataka je korišćen statistički softver EViews 11.

Rezultati pokazuju (slika A) ukazuju na sledeće: ubistvo i teško ubistvo vršeno je u većoj meri nego što je prognozirano u periodu maj-oktobar, dok je u periodu vanrednog stanja situacija bila obratna, odnosno registrovano je manje ubistava nego što je predviđeno. Za nasilje u porodici je opet drugačije. Registrovane krivične prijave bile su ispod prognoziranih vrednosti, ali treba imati već pomenute razloge zbog kojih su žrtve moguće prijavljivale nasilje manje nego u 2019. godini. Kod nasilničkog ponašanja vidimo da je upravo najveće razmimoilaženje prognoziranih i registrovanih vrednosti u vreme vanrednog stanja, dok od jula meseca dola-

59 Đ. Ignjatović: *op.cit.*, pp. 31–32. Kartografska škola imala je uticaj i na našim prostorima pa su tako, na primer, u pravosudnim evidencijama kriminaliteta u Kraljevini Jugoslaviji bili objavljivani i podaci o osuđenimcima za određene grupe krivičnih dela po mesecima u godini.

60 D. McDowall, C. Loftin, M. Pate /2012/: Seasonal Cycles in Crime and Their Variability, *Journal of Quantitative Criminology*, n° 28, pp. 407–408. Autori su u opsežnom istraživanju koje je obuhvatilo 88 američkih gradova u periodu od 24 godine zaključili da godišnja doba imaju uticaj na kretanje kriminaliteta, da postoji i uticaj temperature, kao i da među gradovima ima razlika.

Slika A:

zi do približavanja tih vrednosti. Kod krivičnih dela protiv imovine vidimo takođe diskrepanciju između prognoziranih i realizovanih vrednosti u periodu vanrednog stanja i to ponajpre u aprilu. Ta neujednačenost najveća je kod krivičnog dela krađe. Kod svih tih dela od juna-jula dolazi do porasta podnetih krivičnih prijava, a kod teške krađe i razbojništva registrovani slučajevi i prevazilaze prognozirane vrednosti. Moguće je da su učinioci tih krivičnih dela po okončanju vanrednog stanja u većoj meri vršili krivična dela upravo zbog određenog perioda „mirovanja” njihovih kriminalnih karijera. Konačno, kada je u pitanju zloupotreba položaja odgovornog lica vidimo da se broj prijavljenih lica kreće ispod prognoziranih vrednosti. Treba, međutim, imati u vidu činjenicu da su 2018. godine stupile na snagu izmene Krivičnog zakonika⁶¹ kojima je uvedeno više novih inkriminacija u grupi krivičnih dela protiv privrede. U tom kontekstu bi se mogao objasniti pad stope ovog krivičnog dela upravo od 2018. godine. Naime, očekivano je da su pravosudni organi određeni broj slučajeva posle stupanja na snagu pomenutih zakonskih izmena podvodili pod nova krivična dela umesto pod zloupotrebu položaja odgovornog lica čija je radnja široko određena i može obuhvatiti niz različitih situacija. Zbog toga je i očekivano da prognozirane vrednosti za mart-decembar 2020. godine budu više jer se procena radi na osnovu krivičnih prijava i u vreme pre zakonskih izmena.

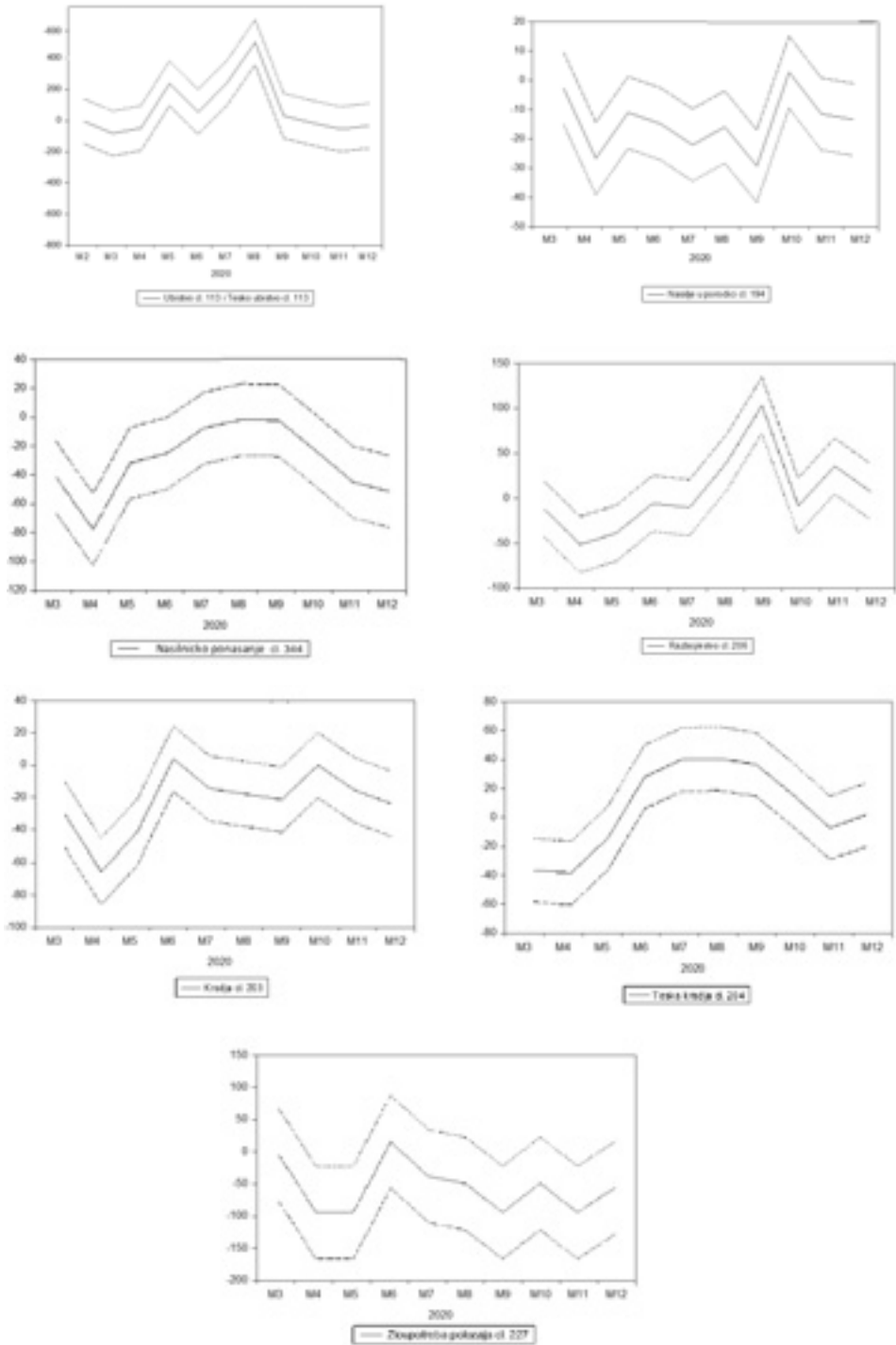
Slika B prikazuje procentualnu razliku (crna linija) između zabeleženih krivičnih dela za mart-avgust 2020. godine koristeći 95% intervala poverenja (isprekidana linija) u odnosu na očekivani trend (prognozirane vrednosti).

Analiza krivičnih dela ubistva i teškog ubistva pokazuje da se u periodu mart-april procentualna razlika kreće malo ispod vrednosti 0, što znači da je u tom periodu bilo nešto manje ubistava nego što je prognozirano.⁶² Sa druge strane, od maja meseca primetno je da je prijavljeno više ubistava nego što je prognozirano, a taj procenat iznosi čak 400% u avgustu. Posle toga, predstavljene vrednosti se opet približavaju 0, što znači da nije bilo velikih odstupanja u odnosu na prognoze. Kod nasilja u porodici proizlazi da je sve do oktobra bilo oko 10–20% manje prijavljenih slučajeva nego što je bilo očekivano, a u oktobru neznatno više nego što je prognozirano. Nasilničko ponašanje je u aprilu prijavljivano 70% manje u odnosu na prognoze. Tokom jula-septembra taj procenat približava se 0, ali i dalje imamo manji broj prijavi nego što je očekivano i potom od oktobra opet značajnije manje prijavljenih lica. U decembru je taj broj za oko 40% manji. Krivično delo krađe u aprilu je prijavljivano za 70% manje nego što je očekivano. Teška krađa u istom mesecu za 40% manje. Iako je krađa već u junu registrovana u većem broju (za otprilike 10%) nego što je očekivano, ubrzo ponovo dolazi do manjeg broja krivičnih prijavi. Teška krađa, sa druge strane, beleži procenat veći nego što je očekivano sve do novembra. Što se razbojništva tiče i ono je u aprilu prijavljivano za 50% manje nego što je prognozirano i tek od avgusta vidimo veće vrednosti, a u septembru je za 100% više izvršeno nego što je očekivano. Konačno, što se zloupotrebe položaja odgovornog lica tiče u aprilu i maju je skoro 100% manje prijava u odnosu na prognoze. Tokom juna se situacija drastično menja ali sve do kraja godine imamo ipak manji broj krivičnih prijavi nego što je očekivano.

61 *Službeni glasnik RS*, br. 94/2016.

62 Slična situacija bila je i najvećem broju evropskih gradova, što pokazuju rezultati studije u kojoj je vršena analiza za nekoliko krivičnih dela u 27 gradova. Prema: A. Nivette et al.: *op.cit.*, p. 3.

Slika B

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Kriminologija životne sredine kroz prizmu različitih teorija koje čine njenu osnovu pokazuje da u razumevanju kriminaliteta moramo uzeti u obzir kako svakodnevne ljudske aktivnosti i njihovo obavljanje između čvorišta utiče na vršenje krivičnih dela. Autorka je na osnovu već postojećih istraživanja o povezanosti aktuelne pandemije i kriminaliteta koja su sprovedena u drugim državama, kao i na osnovu već pomenutog kriminološkog pravca analizirala stanje kriminaliteta u Srbiji u 2020. godini. U deskriptivnoj analizi korišćena su dva izvora podataka: u odnosu na godišnju statiku i dinamiku kriminaliteta pravosudne statističke evidencije, a u odnosu na mesečni nivo policijske evidencije kriminaliteta. Drugi deo analize podrazumevao je korišćenje statističkih metoda u vršenju prognoze određenih krivičnih dela u Beogradu za 2020. godinu na osnovu podataka iz perioda 2015–2019. godine.

Deskriptivna analiza potvrđuje da je u Republici Srbiji stopa ukupnog kriminaliteta za okvirno 20% manja u poređenju sa 2019. godinom. Najmanji pad zabeležen je u Vojvodini (12.7%), a najveći u regionu Šumadije i Zapadne Srbije (25.4%). Predmet analize bila su pored toga i pojedina krivična dela: ubistvo i teško ubistvo, nasilničko ponašanje, nasilje u porodici, krađa, teška krađa, razbojništvo i zloupotreba položaja odgovornog lica. Osim ubistva i teškog ubistva, čiju smo stopu zbirno računali, sva ostala krivična dela zabeležila su pad u 2020. godini, a najviše zloupotreba položaja odgovornog lica, teška krađa i razbojništvo. Pad je zabeležen i kod dva analizirana nasilna krivična dela: nasilničko ponašanje i nasilje u porodici. Posmatrano na nivou regiona, uočljive su razlike u procentualnom padu svih navedenih krivičnih dela. Podaci iz policijskih evidencija za četiri grada u državi (Beograd, Novi Sad, Kragujevac i Niš) predstavljeni su u apsolutnim brojevima po mesecima u 2020. godini. Izabrali smo tri krivična dela: krađa, teška krađa i nasilje u porodici. Kod imovinskih dela u svim gradovima najmanji broj krivičnih prijava zabeležen je u aprilu mesecu kada je na snazi bila odluka o vanrednom stanju. Već od sredine godine uočljiv je trend porasta krađa i teških krađa u svim gradovima. Nasilje u porodici ne sledi takav trend. Jedino je u Beogradu u aprilu mesecu zabeležen najmanji broj podnetih krivičnih prijava, dok je u ostalim gradovima u periodu septembar-oktobar zabeleženo najmanje slučajeva. Polazeći od drugih istraživanja koja su procenu kriminaliteta u godini kada je počela pandemija radila na osnovu sprovedenih prognoza, isti metod smo primenili za grad Beograd. I ovde se pokazalo da su ubistva i teška ubistva vršena u većoj meri nego što je prognozirano. Suprotno je kod ostalih krivičnih dela, a najveća razlika između registrovanih i prognoziranih vrednosti je kod krivičnih dela zloupotrebe položaja odgovornog lica, krađe kao i nasilničkog ponašanja i to upravo u aprilu mesecu. Nasilje u porodici i razbojništvo takođe je manje prijavljivano nego što su bile prognoze.

Sve navedeno ukazuje da su promenjene okolnosti u svakodnevnim aktivnostima ljudi u 2020. godini imale svoj odraz i na stanje kriminaliteta. Promene su najuočljivije u odnosu na imovinska krivična dela. Dakle, smanjene prilike za vršenje tih krivičnih dela, bez obzira da li su planirana ili rezultat situacionih okolnosti, doprinele su manjem broju registrovanih slučajeva. Sa druge strane, krivična dela koja su

više vezana za privatnu sferu i čije su žrtve bliska lica ili poznanici kao što su nasilje u porodici ili u određenoj meri i ubistvo nisu sledila takav trend. Naprotiv, vidimo da su ubistva učinjena u većoj meri, ali treba imati u vidu da ukupan broj slučajeva nije znatno premašio vrednosti koje su zabeležene prethodnih godina. No, smanjenje stope prijavljenih lica najizrazitije je u periodu nakon uvođenja vanrednog stanja. Po njegovom ukidanju dolazi do porasta broja krivičnih prijava za većinu analiziranih krivičnih dela što daje potvrdu za primenu teorije rutinske aktivnosti, ali isto tako je moguće da je ekonomski pritisak kojim su mnogi pojedinci bili izloženi uticao na pojačano vršenje krivičnih dela nakon relaksacije restriktivnih mera, što bi išlo u prilog teoriji o društvenom pritisku. Uprkos činjenici da je došlo do pada kriminaliteta, evidentne su razlike između gradova kao i regiona što ukazuje da u budućim istraživanjima treba usmeriti pažnju ka faktorima kojima bi se u tom pogledu pružila dodatna pojašnjenja.

LITERATURA

- Alotaibi Ibrahim N. et al. /2019/: How Well Does Western Environmental Theory Explain Crime in the Arabian Context? The Case Study of Riyadh, Saudi Arabia, *International Criminal Justice Review*, vol. 29.
- Ashby M. P. J. /2020/: Initial evidence on the relationship between the coronavirus pandemic and crime in the United States, *Crime Science*, vol. 9, n° 6.
- Berrebi C., Karlinsky A., Yonah H. /2021/: Individual and Community Behavioral Responses to Natural Disasters, *Natural Hazards*, vol. 105.
- Boman IV J. H., Gallupe O. /2020/: Has COVID-19 Changed Crime? Crime Rates in the United States during the Pandemic, *American Journal of Criminal Justice*, vol. 45.
- Boxall H. et al. /2018/: Understanding Domestic Violence Incidents using Crime Scripts Analysis, *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, n° 558.
- Brantingham P. J., Brantingham P. J. /2010/: Nodes, Paths and Edges, Considerations on the Complexity of Crime and the Physical Environment (1993) – in: *Classics in Environmental Criminology* (Andresen M. A., Brantingham P. J., Bryan Kinney J., eds.), Burnaby.
- Brookman F. /2005/: *Understanding Homicide*, London.
- Bruinsma G. J. N., Johnson S. D. /2018/: Environmental Criminology, Scope, History and State of the Art – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (Bruinsma G. J. N., Johnson S. D., eds.), Oxford, Oxford University Press.
- Cannon C. E. B. et al. /2021/: COVID-19, Intimate Partner Violence and Communication Ecologies, *American Behavioral Scientist*, vol. 65, n° 7.
- Cohen L. E., Felson M. /2010/: Social Change and Crime Rate Trends, A Routine Activity Approach (1979) – in: *Classics in Environmental Criminology* (Andresen M. A., Brantingham P. J., Bryan Kinney J. eds.), Burnaby.
- Elman A. et al. /2020/: Effects of the COVID-19 Outbreak on Elder Maltreatment and Response in New York City: Initial Lessons, *Journal of Applied Gerontology*, vol. 39, n° 7.
- Esposito Marie M., King A. /2021/: New York City: Covid-19 and quarantine and crime, *Journal of Criminal Psychology*, vol. 11, n° 3.
- Felson M. /2011/: *Zločin i svakodnevni život*, Beograd.

- Frailing K., Harper Wood D. /2017/: *Toward a Criminology of Disaster, What We Know and What We Need to Find Out*, New York.
- Harries K. D. /2010/: Intraurban Crime Patterns – in: *Classics in Environmental Criminology* (Andresen M. A., Brantingham P. J., Bryan Kinney J., eds.), Burnaby.
- Hombrados García J. /2020/: The lasting effects of natural disasters on property crime: Evidence from the 2010 Chilean earthquake, *Journal of Economic Behavior and Organization*, vol. 175.
- Ignjatović Đ. /2009/: *Teorije u kriminologiji*, Beograd.
- Kennedy J. P., Rorie M., Benson M. L. /2021/: Covid-19 frauds: an exploratory study of victimization during a global crisis, *Criminology and Public Policy*.
- Kolarić D. /2021/: Jedan osvrt na primenu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici u Republici Srbiji – in: *Kaznena reakcija u Srbiji XI* (Ignjatović Đ, ed.), Beograd.
- Korkmaz S. /2021/: Youth Intimate Partner Violence – in: *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* (Devaney J. et al., eds.), New York.
- Kourti A. et al. /2021/: Domestic Violence during the COVID-19 Pandemic: A Systematic Review, *Trauma, Violence and Abuse*.
- Langton S., Dixon A., Farrel G. /2020/: Six months in: pandemic crime trends in England and Wales, *Crime Science*, vol. 10, n° 6.
- Leal W. E. et al. /2021/: Where, When and By Whom: An Exploratory Analysis of COVID-19 Public Health Violations, *Journal of Contemporary Criminal-Justice*.
- Lukić N. /2021/: *Kriminalitet kompanija*, Beograd.
- McDowall D., Loftin C., Pate M. /2012/: Seasonal Cycles in Crime and Their Variability, *Journal of Quantitative Criminology*, n° 28.
- Mitchell Miller J., Blumstein A. /2020/: Crime, Justice and the COVID-19 Pandemic: Toward a National Research Agenda, *American Journal of Criminal Justice*, vol. 45.
- Newton A. /2018/: Macro-Level Generators of Crime, including Parks, Stadiums and Transit Stations – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (Bruinsma G. J. N., Johnson S. D., eds.) Oxford, Oxford University Press.
- Nivette A. E. et al. /2021/: A global analysis of the impact of Covid-19 stay-at-home restrictions on crime, *Nature Human Behaviour*, n° 5.
- Nogami T. /2015/: The myth of increased crime in Japan: A false perception of crime frequency in post-disaster situations, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, vol. 13.
- Payne B. K. /2020/: Criminals Work from Home during Pandemics too: A Public Health Approach to Respond to Fraud and Crimes against those 50 and above, *American Journal of Criminal Justice*, vol. 45.
- Payne J. L., Morgan A., Piquero A. R. /2021/: Exploring regional variability in the short-term impact of Covid-19 on property crime in Queensland, Australia, *Crime Science*, vol. 10.
- Rengert G. F., Wasilchick J. /2010/: The Use of Space in Burglary – in: *Classics in Environmental Criminology*, (Andresen M. A., Brantingham P. J., Bryan Kinney J., eds.), Burnaby.
- Reynald D. M. /2018/: Guardianship – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (Bruinsma G. J. N., Johnson S. D., eds.), Oxford, Oxford University Press.
- Stickle B., Felson M. /2020/: Crime Rates in a Pandemic: The Largest Criminological Experiment in History, *American Journal of Criminal Justice*, vol. 45.
- Summers L., Guerette R. T. /2018/: The Individual Perspective – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (Bruinsma G. J. N., Johnson S. D., eds.), Oxford, Oxford University Press.

- Tompson L., Coupe T. /2018/: Time and Opportunity – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology*, (Bruinsma G. J. N., Johnson S. D., eds.), Oxford, Oxford University Press.
- Vatnar Karin Bø S., Friestad C., Bjørkly S. /2021/: Intimate Partner Homicide – in: *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* (Devaney J. et al., eds.), New York.
- Weerman F. M. et al. /2018/: Studying Situational Effects of Setting Characteristics, Research Examples from Study of Peers, Activities and Neighborhoods – in: *The Oxford Handbook of Environmental Criminology* (Bruinsma G. J. N., Johnson S. D., eds.), Oxford, Oxford University Press.

Natalija Lukić*

University of Belgrade, Faculty of Law

COVID-19 PANDEMIC AND CRIME IN SERBIA IN 2020

SUMMARY

This paper examines crime in Serbia in 2020 when the actual Covid-19 pandemic has started. The first part of the paper is dedicated to presentation of relevant literature which analyzed crime during the pandemic in different countries. Further, the author gives and in depth analyses the theoretical background, first and foremost theories of environmental criminology, that could explain changes of crime due to the different social circumstances. The second part of the paper deals with crime rate in Serbia in 2020 in comparison to previous years. Data used stem from two sources. Firstly, annual crime rate is calculated by using judicial statistics whereas monthly presentation of criminal charges is based on police statistics. This is due to the fact that judicial statistics in Serbia contain only annual crime data. Secondly, the author has used ARIMA program to make crime forecasts for the capital city of the Republic of Serbia and for this analysis police statistics have been used.

Results show that the general crime rate in Serbia has dropped for 20% in comparison to 2019. Variations between state regions are observable and for example Vojvodina region records the decrease of 12.7% whereas Šumadija and Western Serbia the decrease of 25.4%. Also, crime rate was calculated for several criminal offences: homicide and aggravated homicide, rape, domestic violence, violent behaviour, theft, aggravated theft, robbery, abuse of power of the responsible person in the economy. Apart from homicide and aggravated homicide (the crime rate calculated together), all other criminal offences recorded a decline in 2020 in comparison to 2019 and this was especially evident for the abuse of power of the responsible person in the economy, aggravated theft and robbery. With respect to police statistics, we presented monthly data of criminal charges for three criminal offences (theft, aggravated theft, domestic violence) in 2020 for four cities: Belgrade, Novi Sad, Kragujevac and Niš. The data are presented in absolute numbers. When it comes to theft and aggravated theft, the lowest number of criminal charges in all cities was recorded in April, when the decision on the state of emergency was in force. Since the middle of the year and after the abolishment of the state of emergency, there has been a noticeable trend of increasing of

criminal charges for theft and aggravated theft in all cities. Domestic violence hasn't followed such a trend. Only in Belgrade the lowest number of filed criminal charges was recorded in April, while in other cities this happened in the period September-October. Finally, the author uses ARIMA model to make comparison between expected and recorded criminal charges for homicide and aggravated homicide, rape, domestic violence, violent behaviour, theft, aggravated theft, robbery, abuse of power of the responsible person in the economy in the city of Belgrade. We used police data for the period January 2015-February 2020 as a base for crime forecasts for the period March-December 2020. In the lockdown homicide and aggravated homicide were recorded slightly less than expected whereas these crimes were evidently higher in the period May-August. All other criminal offences recorded lower values than expected. The greatest discrepancy was noticed in the lockdown (April-May). The recorded value was almost for 100% lower for abuse of power of the responsible person in the economy than expected, 70% for violent behaviour and theft, 50% for robbery and 40% for aggravated theft. The recorded number of criminal charges for domestic violence was for 25% lower in April than expected. After the lockdown, all criminal offences recorded higher values but, except from homicide and aggravated homicide, these values were still generally lower than predicted.

Key words: pandemic, Covid-19, crime forecasts, environmental criminology.